

javarészt egy traktátus a lustaságról, a restség dicsérete és lét-programmá emelése, a jelentéstermelő aktivitás abszurdba hajló filozófiája, amely a pusztán testi, mindinkább vegetatív létezőtechnikák — Hazai szereplőit alapvetően meghatározó — parodisztikus teoretizálása. A befogadót illetően ugyanez jelenik meg a *Szilvia szüzessége* piktogramjaiban, amelyek az olvasót az intellektuális, hermeneutikai munka helyett inkább a testi élvezetek felé igyekeznek terelni — „Igyon valamit!”, „Egyen!”, „Fürödjön meg!” stb. —, s ezzel szintén a pusztán jelenlétben történő elmerülésre, végső soron az értelmezés leltiltására szólítják fel.

A *növények levele* című novella pedig már egyértelműen a vegetatív, prehumán létezés parodisztikus (Erasmust idéző) apoteózisa, aminek egyébként külön ironikus modalitást — és értelmezési csavart — kölcsönözhet az a megoldása, hogy a jelentés kultúrájának emberi viszonyait a jelenlét hordozóiként és lelkes propagátoraiaként azok a bölcsekedő növények ostorozzák, „akik” elmékedéseik által épp a szöveg jelentéstermelését végzik. A létezés fokozatos visszavonódásának rendjében aztán a kötet utolsó novellája vonja le e folyamatos hátrálás lehetőségeinek logikus konzekvenciáját és villantja fel főhőse számára végső megoldásként a halál derűsen fogadott esélyét. Ebből a nézőpontból tehát *A maximalista* szövegei az „alkotás” (*Egy pad oldalai*) és a „megszűnés” (*Gyuri találata*) közötti roppant törékeny, alig érzékelhető mezsgyén — ami Hazai szövegei esetében talán ugyanazon érem két oldalát jelenti — egyensúlyozva próbálgatják az eltűnés és az (ön)eltűntetés esztétikai és egzisztenciális lehetőségeit. E program eredőjét, magvát, ismeretelméleti bázisát önkényes jelentéstudománytalansággal — s ezzel nyilvánvalóan szembe menve a Hazai-novellák intenciójával — az *Egy pad oldalai* egyik dialógusával lehetne szemléltetni vagy rögzíteni: „— És mi a maga problémája? — Az, hogy nem értem a világot.” Ennek a nem értésnek kedélyes elfogadásán épül fel Hazai szövegvilága, amely ennek megfelelően iparkodik kitörölni poétikai eszköztárából az „értelem” karteziánus kategóriáit mozgósító kapcsolódási és észlelői mozzanatok. Prózájának ironikus, abszurd, mulatságos tragikuma, a jelentésséggel szembeni közönye, melyet ráadásul hipperrealista (rámutató, tehát jelentéssé) karakterjegyek bőséges alkalmazásával demonstrál, éppen ezért állítja meglehetősen nehéz helyzet elé az értelmezőt. Az „abszurd realizmus” terminusa<sup>7</sup> ugyan lefedti, de oxymoronként csupán újramondja e prózavilág ellentmondásos működését. A Hazai írásaihoz meglehetősen szkeptikusan viszonyuló Angyalosi Gergely viszont — nem feltétlen elfogadva, csupán összefoglalva a méltatók nézeteit — a szövegeket egy új világérezkelés, világalkotás megfelelő irodalmi formáinak<sup>8</sup> nevezi, és a magam részéről épp az érzékelésnek és érzékeltetésnek ezt a megváltozott poétikai rendjét próbáltam a jelenlét ontológiájához kapcsolható szempontok segítségével keretezni. Mindez azonban továbbra sem oldja fel azt az értelmezői dilemmát, amelyet a fogalmi megragadhatósággal szemben szövegekbe kódolt jelen-

tésközöny generál. Az óhatatlanul ideologikus értelmezések a szövegek ideológiamentességét csak mint az ideológiamentesség ideológiáját tudják megragadni, ami azonban pontosan a szövegek ilyenén semlegessége miatt célt tévesztve mint eltűnésre ítélt, kiradírozandó referencia épül be a szövegbe. Ennek eredményeképp az olvasó a novellák gyermekesen bölcsekedő figuráinak derivátumává válik, s minél inkább küzd ez ellen teoretikusan, annál inkább blamálja magát. Ahogyan ugyanis a mottóban idézett Mannheim-paradoxon értelmében sem fogalmazhatunk meg az ideológiáról ideológiamentes állításokat, úgy az ideológiamentesség értelmezésére sem áll rendelkezésünkre értéksemleges nyelv. Elképzelhető-e — teszi fel a kérdést Gumbrecht — olyan fogalmak alkotása és tesztelése a humántudományokban, amelyeken keresztül összetettebben viszonyulhatunk a (szöveg)világhoz, mint az értelmezés önmagában, vagyis összetettebben, mint amikor pusztán jelentést tulajdonítunk a dolgoknak?<sup>9</sup>

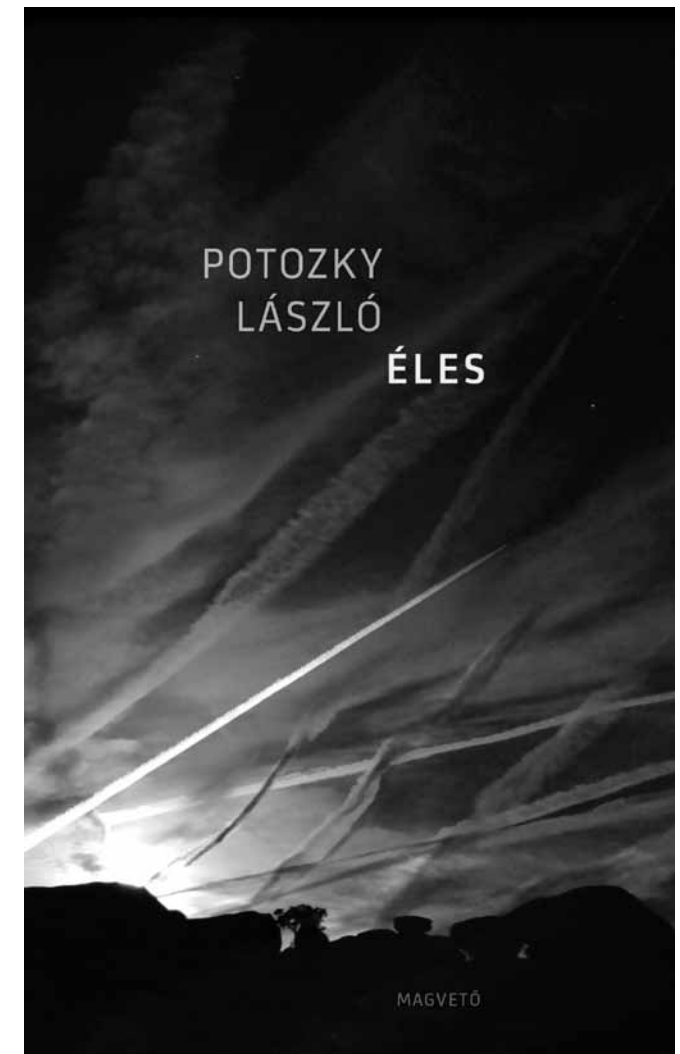
Hazai szövegei mintha valami ilyesmire sarkallnának.

## Herczeg Ákos „Az élet a legjobb méreg”

(Potozky László: *Éles. Magvető, 2015*)

A megjelent részletek és Tompa Andrea fülszövege nyomán némi aggodalommal vettem kézbe Potozky László első regényét, az *Élest*, tartva attól, hogy az egyetemista fiú pokoljárása egy véget érni nem akaró kocsmatúrához lesz fogható, ahol az alkoholba és önnön céltalanságába belefáradt tekintetekkel egyenes arányban csökken majd az önreflexióra való igény arra, hogy ne csak megmártózzunk, hanem szét is nézzünk kicsit napjaink nagyvárosi mocskában. Aztán hamar láthatóvá vált, Potozky nem az a szerző, akit saját teremtményétől kell féltetni. Főhős-elbeszélője szerencsére rendszerint megtartja a két lépés távolságot önsorsrontó viselkedésétől, és ha ezekből a kitekintésekből nem is származik jellemfejlődés, ahogy a főhős számára a végigkövetett négy év pontosabb megértésre sem nyílik valójában tágabb perspektíva, a merülésnek ez a tanulságnélkülisége mégis meglehetősen tanulságos. Felcímkézve az *Éles* valóban lehetne a magyar *Nullánál is kevesebb*, ahogy az egyik könyvheti beharangozó is megjegyzi, habár egy közelebbi összehasonlításban már alighanem a különbségek lennének inkább szembetűnők. Egy bizonyos: mindkét könyv felkínálja egy kultúrkritika szagú generációs regény olvasatát (többek közt a különbséggel, hogy a jellegzetes ellisi felülnézeti ironiának alapvetően kevés nyomát találni Potozky regényében), kérdés azonban, hogy az *Éles* mennyire kíván valóban az lenni. Kissé elhamarkodott értelmezői manőver volna Potozky könyve alapján a mai húszas éveiben járó nemzedék általános válságáról beszélni, az viszont tagadhatatlan, hogy szépen a sarokba vágja a gondtalan egyetemista évek vaskos közhelyét („ezeknek az egyetemistáknak semmi gondjuk az életben” — 123). Miként a *Less than zero* napbarnított Los Angeles-i aranyifjai, úgy a főváros garzonokban tengődő, a szemináriumok helyett a kocszmákat látogató, féktelenül bulizó egyetemista rétege is kellő okot adhat az aggodalomra.

Habár a regény nem hangsúlyozza túl a fiktív világ referenciális vonatkozásait, távolról sem utánképezhetetlen a közép-kelet európai (többek közt Budapest és akár Kolozsvár nyomait is magán viselő) nagyváros azon arca, melyet hiába keresnénk a turistacsalogató brosúrákban. Lecsúszott vagy lecsúszófélben lévő figurák népesítik be a regény züllött, hanyatlásuk ábrázolásában



kissé túl is járatott tereit: málló vakolatú kocszmák és lepukkantságban egymásra lícitáló albérletek — minden bizonnyal sokak számára ismerős — világa ez. Ahogy a szerző egyik interjújában említi, sűrített, de valóságsszagú ez a milió a benne talajvesztett életekkel, s ebben többé-kevésbé egyetérthetünk. Még az olyan, dramaturgiai szempontból így-úgy megokolható túlzások fölött is napirendre tudunk térni, hogy az egyetemről legfeljebb derengő emlékeket őrző főhőst úgy veszik fel csont nélkül ösztöndíjas doktori képzésre, hogy saját bevallása szerint „egyik alkalommal például Katje fénymásolataiból kezdtem a másnapi kollokviumra magolni, a kurzus nevét se tudtam, nemhogy a tematikáját.” (87) A fiatalok sorsának alakulását jellemző lefelé tartó spirál hihetősége a regény egyik kulcsa, és itt a szerző érezhető szakmai magabiztossággal tartja kezében a gyeplőt. A forgatókönyvben nem történik semmi váratlan, oda nem illő, mégis várakozással tölti el az olvasót az egymásra következő események nyomom követése, azé az úté, amelynek során Katjéék nemhogy tisztában látnák, merre is haladnak, hanem egyre jobban belegaba-

<sup>7</sup> FARKAS Zsolt: *Minimál Hazai*, Irodalmi Szemle Online, 2013. november 14., <http://www.irodalmiszemle.bici.sk/lapszamok/2013/2013-november/1783-farkas-zsolt-minimal-hazai->

<sup>8</sup> ANGALOSI Gergely: *Hazai Attila: Budapesti skizo*, Kritika, 1999/5, 35.

<sup>9</sup> GUMBRECHT: *I. m.*, 48.